

## 9 МАЯ — ДЗЕНЬ ПЕРАМОГІ



9 мая 1945 года ў Еўропе закончылася другая сусветная вайна. З той пары кожную вясну мы радуемся і смуткуем, цешымся свабодай, здабытай цаной мільёнаў чалавечых жыццяў, аплакваем тых, хто загінуў на палях бітваў або стаў бязвіннай ахвярай на акупіраванай ворагам зямлі.

9 мая 1945 года Мінск, як і тысячы беларускіх гарадоў і вёсак, ляжаў у руінах. Але энтузіязм, душэўны ўздых і жаданне працаваць былі ў людзей настолькі моцнымі, што іх

не бянэжылі ніякія цяжкасці. І сапраўды зроблена было вельмі многа.

Штогод у Дзень Перамогі ўдзельнікі той вайны, якіх з цягам часу пачалі называць ветэранамі, выходзяць на святочна ўпрыгожаныя вуліцы і праспекты, збіраюцца каля брацкіх магіл і помнікаў. Ім наша ўдзячнасць за іх гераізм і ахвярнасць, мужнасць і цярдлівасць.

Фота Віктара СТАВЕРА.

## М. СЯДНЁЎ: «ВАЖУСЯ ПРАПАНАВАЦЬ...»

### КЛЯТВА ПЕРАД ТАСКАНАМ

Баптыста, галічаніна, "хахла", як яго часцей называлі, колькі ён ні супраціўляўся, усё ж звязалі і сіламоць абстрыглі. Лагернае начальства і ягоныя памагатыя не маглі пагадзіцца, каб у стрыжаным бараку быў нехта нястрыжаны, меў прыві-

лею хадзіць з барадою, як гэта было ў выпадку баптыста. І от у баптыста аднялі і бараду, прыгожую, пышную. Можна ў каго іншага гэтак сілком і не стрыглі б, але гвалт над баптыстам учынілі менавіта таму, што ён бап-

(Заканчэнне на 7-й стар.)

## ФАЛЬШЫВАМАНЕЦТВА — ЗЛАЧЫНСТВА ЭКСТРААРДЫНАРНАЕ

### АБАРОНЕНАСЦЬ БЕЛАРУСКАГА РУБЛЯ

У Жэнеўскай канвенцыі па барацьбе з падробкамі грашовых знакаў сказана: "Фальшываманецтва з'яўляецца злачынствам экстраардынарным". Трэба заўважыць, што гэты від злачынства ва ўсе часы праследаваўся, як адзін з самых цяжкіх.

Прычын таму многа, і галоўная з іх: грошы ва ўсе часы з'яўляліся дзяржаўнай манополіяй, сведчаннем і гарантыяй эканамічнай магутнасці краіны, замахам на якую яна не даравала. А па-другое, з'яўленне буйных партый фальшывых грошай здольнае выклікаць у народа паніку і боязь грашовых знакаў, недавер да іх. Вынікам гэтага можа стаць неабходнасць зняцця іх з абарачэння, што азначае сур'ёзную шкоду для эканомікі. Фальшываманецтвы з'явіліся практычна адначасова з прадметам іх падробак. Першае ўпамінанне аб падробках манетах датуецца 280—140 гадамі да нашай эры. А на Русі ўсяго праз год пасля выпуску ў 1769 годзе папярových купюр з'явіліся іх падробкі.

Аднак, нягледзячы на тое, што практычна любая грашовая купюра з'яўляецца сумай найскладанейшых тэхналогій, усяго во сем краін — ЗША, Расія, Францыя, Вялікабрытанія, Канада, Германія, Японія і Швецыя здольныя надрукаваць па-сапраўднаму надзейныя грошы. Праўда, апошнім часам у некаторых краінах СНД з дапамогай заходніх фірм пабудаваны фабрыкі, аснашчаныя па апошняму слову тэхнікі, якія друкуюць нацыянальныя валюты з высокімі ступенямі абароны (напрыклад, на Украіне ці ў Казахстане).

І ўсё ж вытворцам нават самых цвёрдых валют не варта расслабляцца: творчая дум-

ка фальшываманецкаў вельмі хутка дагнае прафесіяналаў. Так, па словах дырэктара Дэпартамента па рабоце з каштоўнасцямі Нацыянальнага банка Уладзіміра Сянько, калі ў 1995 годзе да касавых работнікаў даводзілася інфармацыя аб шасці пэўных прыкметах, якія (акрамя агульнавядомых) дапамагалі выявіць суперпадробкі долараў ЗША, то на 1 студзеня 1998 года ўзровень майстэрства фальшываманецкаў узяўся настолькі, што засталіся толькі 1—2 прыкметы, па якіх іх маглі выявіць спецыялісты, што валодаюць прафесіянальнай тэхнікай. Словам, як удасканальваюцца сістэмы абароны купюр, так удасканальваюцца і спосабы іх падробкі.

Найбольшую цікавасць для фальшываманецкаў маюць цвёрдыя валюты. На першым месцы стаяць купюры ЗША стодаларавай вартасці. Сустрэкаецца нямаля падробак новых стодаларавых купюр, тым не менш, па словах спецыялістаў Інстытута крыміналістыкі і крыміналогіі пры МУС Рэспублікі Беларусь, большасць з іх вызначыць даволі лёгка, а якасна падрабіць галаграму не ўдалося яшчэ ні ў адной з іх. Адзін з найбольш распаўсюджаных відаў падробкі — павелічэнне вартасці купюры шляхам падклеівання лішняга нуля. Гэты спосаб зручны яшчэ і таму, што пры яго выкарыстанні захоўваюцца ступені абароны самой банкноты.

Распаўсюджаны таксама падробкі нямецкіх марак і фунтаў стэрлінгаў. Суседствам з Расійскай Федэрацыяй і адсутнасцю межаў абумоўлены той факт, што вельмі

(Заканчэнне на 3-й стар.)

## НАШЫ СЛАВУТЫЯ ЗЕМЛЯКІ

### МАКСІМІЛЬЯН РЫЛА — ВЫГНАННІК І АСВЕТНІК

У гэтым годзе ўвесь арабскі свет аддае даніну павагі Максімільяну Рылу — выдатнаму місіянеру на Блізкім Усходзе і ў арабскай Афрыцы першай паловы XIX стагоддзя, археолагу і арыенталісту, падарожніку — у сувязі з 150-годдзем з дня яго смерці. Рыла нарадзіўся 31.12.1802 года з Падорску Ваўкавыскага павета, у збяднелай дваранскай сям'і беларускага паходжання. Скончыў павятовую школу ў Лыскаве і Полацкую акадэмію, атрымаўшы званне магістра філасофіі. У пачатку 1820 года паступіў у Віленскі ўніверсітэт у якасці кандыдата езуіцкага ордэна, але неўзабаве (у гэтым жа годзе) разам з выгнанымі з Расіі езуітамі адправіўся ў Рым для вучобы ў Грыгарыянскім ўніверсітэце, дзе потым стаў прафесарам філасофіі; на працягу 10 гадоў вывучаў тэалогію і рыторыку, філасофію і рымскае права, пазытку (Рым, Фларэнцыя, Турын), выкладаў латынь у Арвіета. Набыў славу выдатнага прамоўцы-прапагандыста на плошчах Рыма і славу тага праўніка (юрыста), атрымаў сан свяшчэнніка (1833). Дасканала авалодаў італьянскай, французскай і іншымі еўрапейскімі мовамі.

Бурная дзейнасць Максімільяна Рыла на "полі дзейнасці езуітаў" (фактычна з 1820 года) патрабуе напаміну, што першыя спробы пранікнення гэтага ордэна ў Беларусь былі зроблены ў су-



вязі з Лівонскай вайной 1558—1583 гадоў. У 1570 годзе езуіты заснавалі свае навучальныя ўстановы ў Вільні, Полацку і іншых гарадах. Езуіцкія навучальныя ўстановы (калегіі і семінарыі) размяшчаліся ў добрых будынках, у іх строга захоўвалася чысціня і парадак. Узор такой

(Заканчэнне на 4-й стар.)

## ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ЗАЯЎЛЕНА АФІЦЫЙНА



На восьмай сесіі Парламенцкага Сходу Саюза Беларусі і Расіі, якая 4 мая адбылася ў Гомелі, з вялікім дакладам выступіў Старшыня Вышэйшага Савета Саюза Беларусі і Расіі, Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А. Лукашэнка.

— Сёння з упэўненасцю можна канстатаваць, што наш Саюз адбыўся і даказаў сваю жыццяздольнасць, — адзначыў А. Лукашэнка. — Пospехі, дасягнутыя ў палітычнай, эканамічнай, сацыяльнай і ваеннай сферах, дэманструюць эфектыўнасць выбранай формы яднання. Саюз паказаў, якія рэальныя выгады нясе збліжэнне народаў на постсавецкай прасторы, пацвердзіў вернасць разнааскораснай інтэграцыі ў Садружнасці Незалежных Дзяржаў.

Саюз Беларусі і Расіі — унікальнае аб'яднанне двох незалежных дзяржаў, якім уласціва асабліва прававая прырода, аб'яднанне, якое не мае аналага ў сусветным супольніцтве. Гэта асаблівае міждзяржаўнае фарміраванне з дакладна зафіксаванай у Дагаворы і Статуце мэтай руху да добраахвотнага аб'яднання дзяржаў-удзельніц на аснове іх суверэннай роўнасці.

ЭКНАМІЧНАЕ СУПРАЦОЎНІЦТВА

АЎСТРЫЯ  
ВЫДЗЕЛІЦЬ КРЭДЫТЫ

З 28 красавіка па 1 мая нашу краіну наведала з рабочым візітам буйная дэлегацыя прадстаўнікоў дзелавых колаў Аўстрыі пад кіраўніцтвам прэзідэнта Федэральнай палаты эканомікі гэтай краіны Леапольда Мадэртанера. У выніку перагавораў была дасягнута дамоўленасць аб тым, што аўстрыйскі бок выдзеліць нашай краіне крэдыты пад праекты, якія маюць вялікае значэнне для абедзвюх краін. Аб'ём на працаваных праектаў склаў больш як 800 мільёнаў долараў ЗША.

Трэба адзначыць, што Беларусь наведала аўстрыйская дэлегацыя ў саставе 40 прадстаўнікоў 23 прадпрыемстваў гэтай заходняй краіны. Падчас візіту, у прыватнасці, было вызначана, што аўстрыйскія банкі маюць намер выдаць беларускаму боку крэдыты па інвестыцыйных праектах, якія ажыццяўляюцца Беларусі ў металургічным камбінатам (г. Жлобін) з аўстрыйскай фірмай "Фэст-Альпіне Індустрыялагенбау" і Маладзечанскім мясакамбінатам з фірмай "Шалер". Акрамя таго, з дапамогай аўстрыйскай фірмаў плануецца ажыццявіць праект наваполацкага ВА "Нафтан" па мадэрнізацыі дзеючай вытворчасці, а таксама Мазырскага нафтаперапрацоўчага завода сумесна з прадпрыемствам "Фэст-Альпіне" і АТ "Віцебскія дываны" з фірмай "Цімер". Вялікую зацікаўленасць праявілі прадстаўнікі аўстрыйскай фірмаў пры распрацоўцы праекта па светлагорскаму ВА "Хімвалкно".

СЯБРУЮЦЬ ДЗЕЦІ



Даўняя дружба звязвае школьнікаў віцебскай гімназіі № 2 і амерыканскіх дзяцей з Дэрфілд Біч (штат Фларыда). Беларускія дзеці ўжо пабывалі ў сваіх сяброў у Амерыцы. І вось іх амерыканскія равеснікі прыехалі ў Віцебск. Яны азнаёміліся з славуцымі мясцінамі горада, пабывалі на ўроках у гімназіі.

НА ЗДЫМКУ: Каця ВОЛКАВА і Эйпрыл ТОКАШ па-сябравалі ў Віцебску.

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БелТА.

## ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ЧЫРВОНЫ КРЫЖ

## СВЯТА МІЛАСЭРНАСЦІ

8 мая адзначаецца як Міжнародны дзень Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца.

На сённяшні дзень міжнародны рух Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца аб'ядноўвае 175 краін свету.

У Беларусі 466 сясцёр міласэрнасці пастаянна абслугоўваюць дома 16 409 хворых, якія патрабуюць спецыяльнага догляду, і 132 500 адзіночых састарэлых інвалідаў у 115 пакоях і цэнтрах медыка-сацыяльнай дапамогі.

Толькі ў ходзе міжнароднай праграмы "Зімовы прызыў" у гэтым годзе 23 000 маламаёмных уручаны харчовыя наборы, 2 235 бяздомных і сірот атрымалі бясплатнае харчаванне, 20 488 бедным раздадзена адзенне.

Дзвюма дыягнастычнымі лабараторыямі абследавана 24 088 чалавек, якія пражываюць на тэрыторыі Гомельскай і Магілёўскай абласцей. Дзецям у гэтых раёнах выдадзена сухое малако і вітаміны.

БЕЛАВЕЖСКАЯ ПУШЧА

ДЫПЛОМ  
САВЕТА ЕЎРОПЫ

Адбылося ўручэнне спецыяльнага дыплама Савета Еўропы Белавежскай пушчы, якая ўключана ЮНЕСКА ў спіс сусветнай культурнай спадчыны, а работа "пушчанскіх" вучоных, спецыялістаў высока ацэньваецца калегамі за рубяжом. Атрыманы нядаўна дыплом Савета Еўропы расшырае магчымасці супрацоўніку Нацыянальнага парку ў атрыманні дапамогі ад міжнародных арганізацый.

Белавежская пушча стала першым прыродным аб'ектам на ўсёй прасторы былога вялікага Савецкага Саюза, які атрымаў такую прэстыжную ўзнагароду.

НОВЫ КОРПУС СТАРОЙ БАЛЬНИЦЫ



У Гродне ўступіў у строй 4-павярховы лячэбны корпус заснаванай яшчэ ў пачатку мінулага стагоддзя чыгуначнай бальніцы. Умовы для хворых і медыцынскага персаналу сталі камфортнымі. Сучаснае абсталяванне з'явілася ў лячэбных памяшканнях, дзе знаходзіцца тэрапеўтычнае і хірургічнае аддзяленні. Акрамя ўрачоў клінікі, тут практыкуюць спецыялісты кафедры хірургіі Гродзенскага медыцынскага інстытута.

НА ЗДЫМКУ: новы лячэбны корпус чыгуначнай бальніцы ў Гродне.

Фота Віктара ТАЛОЧКІ, БелТА.

ПЯКУЧАЯ ПРАБЛЕМА

## РАТАВАЦЬ ЛЁН

Льнаводчая галіна — адзіная ў раслінаводстве краіны, якая прынесла ў 1997 годзе 22 мільярды рублёў страт. З усіх 54 ільноперапрацоўчых заводаў Беларусі 27 прадпрыемстваў, у тым ліку 11 — у Віцебскай вобласці, апынуліся ў крытычным становішчы, бо нарыхтавалі сыравіны для перапрацоўкі нават у два разы меней, чым у не вельмі ўдалым 1996 годзе. А да ўзроўню пачатку 1990-х гадоў аб'ём нарыхтовак ільнотрасты складае толькі 24 працэнты. Галіна падышла да такой мяжы, што далей — бездань. Льнаводства неабходна ратаваць.

Праблемы льнаводства былі разгледжаны 6 мая на нарадзе ў Оршы з удзелам Прэзідэнта Беларусі А. Лукашэнка.

ДЭМАГРАФІЯ

## СТАРЭМ

Беларускія навукоўцы падлічылі, што за апошнюю пяцігодку сярэдня працягласць жыцця нашых суайчыннікаў скарацілася на 4 гады.

Дэмаграфічная сітуацыя ў рэспубліцы радыкальна змянілася менавіта ў нашым стагоддзі. Калі яшчэ на пачатку стагоддзя беларусы ў сярэднім жылі ўсяго 37 гадоў (інфекцыйныя хваробы), то сёння вучоных называюць лічбу 72 гады. Беларусь, як і многія краіны Еўропы, адбываецца старэнне насельніцтва. Сёння пятую частку (20—22 працэнты!) жыхароў краіны складаюць людзі, якія ўжо пераадолелі 60-гадовую мяжу. Колькасць пажылых людзей працягвае расці. Што датычыцца доўгажыхароў, то на кожную вобласць прыпадае прыкладна 120—130 чалавек, якім пераваліла за 100 гадоў. У сталіцы такіх людзей менш за 40.

## ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

АДУСЮЛЬ ПАКРЫСЕ

СУМА асабістага штомесячнага заробку Аляксандра Лукашэнка складае 14 мільёнаў рублёў. Аб гэтым паведаміў сам Прэзідэнт на прэс-канферэнцыі на форуме журналістаў у Мінску.

ПЕРШЫ Беларуска-амерыканскі цэнтр здароўя жанчын адкрыўся ў Мінску. Такія цэнтры ўжо дзейнічаюць у Малдове, Казахстане, Расіі і Узбекістане.

ФІЛІЯЛ Навукова-даследчага інстытута радыялогіі Міністэрства па надзвычайных сітуацыях адкрыты ў Магілёве. Тут будуць выконвацца работы па эканамічнай рэабілітацыі раёнаў, якія пацярпелі ад радыяцыі.

УПЕРШЫНЮ за шмат гадоў фактычна ўдалося спыніць падзенне здабычы беларускай нафты і ў красавіку 1998 года дасягнуць узроўню яе здабычы 100,2 працэнта (у параўнанні з красавіком 1997 года). "Беларусьнафта" сёлета здабудзе 100-мільённую тону нафты на Палессі. Сёння беларускія нафтавікі забяспечваюць каля 20 працэнтаў патрэбнасці дзяржавы ў нафце.

СТАРШЫНЯ Парламенцкага Сходу Саюза Беларусі і Расіі, старшыня Дзяржаўнай думы Расійскай Федэрацыі Генадзь Селязнёў выказаў упэўненасць, што адзіны парламент Саюза будзе. Аднак, лічыць ён, правядзенне выбараў у 1998 годзе нерэальнае. Гэта звязана з тым, што ні ў расійскім, ні ў беларускім бюджэце не прадугледжаны сродкі на такія мэты.

БЕЛАРУСКАЯ парламенцкая дэлегацыя на чале 3 намеснікаў старшыні Пастаяннай камісіі па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічнаму прагрэсу Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу рэспублікі Русланам Ігнацішчавым пабывала з рабочым візітам у Нідэрландах. Дэлегацыя наведала тэхнапарк, створаны каля пятнаццаці гадоў таму па ініцыятыве муніцыпалітэта горада Эйндрховена, а таксама Нідэрландскае агенцтва па энергетыцы і навакольнаму асяроддзю.

УКРАІНА вінна Беларусі каля 214 мільёнаў долараў ЗША. Аб гэтым заявіў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка, адказваючы на пытанне аднаго з украінскіх журналістаў у час форуму журналістаў краін СНД. Пытанне тычылася тэрмінаў ратыфікацыі Беларускага дагавора аб мяжы паміж дзвюма краінамі.

НА КОНКУРСЕ "Лепшы кіраўнік года-97", які праводзіла Беларуская навукова-прамысловая асацыяцыя, перамаглі генеральныя дырэктары мінскіх трактарнага і аўтамабільнага заводаў Міхаіл Лявонаў і Вялянцін Гурыновіч. На МТЗ, напрыклад, прыбытак ад рэалізацыі вырабленай прадукцыі за 1997 год вырас у 4 разы, на аўтамабільным заводзе — у 2,7 раза.

СЁЛЕТА 2,3 тысячы сем'яў мінчан з 27 тысяч, што стаяць у чарзе на ўстаноўку хатняга тэлефона, дачкаюцца свайго "шчасця". Ёсць няпэўная надзея, што да 2000 года тэлефон будзе стаяць у кожным доме сталічнага жыхара Беларусі.

РАСІЯ і Беларусь у канцы 1998 года прыступяць да стварэння адзінай рэгіянальнай сістэмы супрацьпаветранай абароны дзвюх краін. Мяркуюцца, што яна будзе дзейнічаць з 2000 года.



5 мая ля стэлы "Мінск — горад-герой" школьнікі сталіцы адзначылі трэці раз свята "Дзень ружовай мары". Былі запушчаны ў неба 700 ружовых паветраных шароў, сімвалізуючых памкненне моладзі да шчасця.

НА ЗДЫМКУ: у час свята "Дзень ружовай мары".

Фота Генадзя СЯМЕНАВА, БелТА.

РАДОК З ЛЕТАПІСУ

# ТРАГІЧНЫ ЛЁС БЫЛЫХ ЯЦВЯГАЎ

У старажытныя часы на тэрыторыі нашай краіны паміж сярэднім цячэннем ракі Нёмана і Заходнім Бугам жылі плямёны яцвягі (судовы, судзіны). Яны засялялі землі Чорнай Русі. Чорная Русь займала даволі вялікую тэрыторыю, якая абазначалася наступнымі гарадамі: Гроднам,

тышскай групы плямён. У гістарычным развіцці яцвягі далёка адставалі ад сваіх суседзяў славян. Яцвягі жылі родамі. На чале кожнага роду стаяў старэйшына, які меў неабмежаваную ўладу, ні ад кога не залегаў.

Яцвягі не ведалі гарадоў, умацаваных замкаў. Іх абаронцамі былі дзікія, першабытныя, непраходныя, цёмныя лясы і топякі балоты, карычнева-празрыстыя глухія рэкі, бяздонныя азёры.

Беларускае Прынямонне ў сярэднявекавы перыяд было краем дрымучых лясоў, пушчаў, рэшткі якіх яшчэ і сёння бачныя на геаграфічных картах: Ліпчанская, Налібоцкая, Кундзінская, Перстунская, Пэраломская, Капцёўская, Гродзенская, або Езерская, Берштаўская і Белавежская пушчы. Белавежская — займае плошчу 145 тысяч гектараў.

Лес карміў яцвягаў, абаграваў, бараніў у выпадку небяспекі, нашэсця, вайны. Толькі зіма адкрывала доступ да яцвяжскіх вёсак, з чаго карысталіся іх ворагі, каб патурбаваць суседзяў, спаліць пагранічныя вёскі, узяць палонных, захапіць гурты быдла.

Аб яцвягах упершыню ўпамінаецца ў рускіх летапісах пад 983 год. Яны вялі барацьбу супраць рускіх, польскіх князёў, а з сярэдзіны XIII стагоддзя — супраць крыжакоў. Як ужо адзначалася, заселеная тэрыторыя яцвягаў была пакрыта непраходнымі, густымі, дрымучымі лясамі. Рэшткі былых лясоў захаваліся і на Гродзеншчыне, у тым ліку і на тэрыторыі Гродзенскага раёна. З іх: лясы Пэраломскай, Перстунскай, Стрыеўскай, Гродзенскай і Берштаўскай былых пушчаў, а на самым поўдні Гродзенскай вобласці — славуцкая Белавежская пушча, якая ў старажытныя часы працягвалася з захаду на ўсход больш чым на сто кіламетраў, а з поўначы на поўдзень — кіламетраў на сто трыццаць. Са старажытнейшых часоў яна была жыллом для мядзведзяў, тураў, зуброў, якіх ліцьвіны літаральна абагулялі, з рагоў тураў і зуброў выраблялі цудоўныя чашы і ўжывалі іх у час ахвярных узліванняў.

У Белавежскай пушчы жыло племя —

яцвягі, якія апраналіся ў мядзведжыя і воўчыя шкуры, былі вядомыя сваімі спусташальнымі набегамі на суседнія ўладанні старажытнай Русі, Польшчы і Літвы. Асабліва праславіліся яцвягі набегамі пад кіраўніцтвам апошняга свайго князя, які называўся — Комят. Яго дзейнасць доўгі час праслаўлялася ў народных песнях у былой Гродзенскай і Ковенскай губернях. У пушчы былі іх копійчы і бажніцы, у якіх адбываліся ўрачыстасці ў гонар першасвяшчэнніка Крыве-Крывейта, які трымаў свой народ у цемры і пакорлівасці.

Калі на яцвягаў наступалі дружыны рускіх або польскіх князёў, то яны ніколі ў адкрыты бой не ўступалі, а адыходзілі ў глыбіню сваіх дрымучых лясоў. Тут адседжваліся ва ўмацаваных гарадках, якія будавалі на высокіх месцах, звычайна на мысе пры стыку дзвюх рэк, нападалі з лютай ярасцю на ворага і знішчалі яго.

У XIII стагоддзі землі яцвягаў увесь час падвяргаліся нападам з боку рускіх і польскіх князёў. Часта сюды неспадзявана ўрываўся грозныя полчышчы заваёўнікаў-татараў. Іх прыцягвалі ў землі яцвягаў каштоўная пушніна і мёд. Асноўным заняткам яцвягаў было паляванне, рыбная лоўля, паляводства і лясны промысел. Пушніна і мёд былі прадметам іх заграднага гандлю. Яцвягі мянялі белак, баброў, чорных куніц, воск на хлеб. Земляробствам яцвягі спачатку амаль не займаліся.

У рускіх летапісах указваецца, што ў 983 годзе кіеўскі князь Уладзімір зрабіў вельмі ўдалы паход і перамог яцвягаў. Пасля паходу на правым беразе ракі Буг пабудаваным горадам Бярэсце (Брэст). Але яцвягі ў 1015 годзе вярнулі сваю незалежнасць і сталі зноў нападаць на Русь і Польшчу. Гэтым яны перашкаджалі зносінам Кіева з Польшчай праз Палессе па рэках Прыпяці і Бугу.

У 1112 годзе валынскі князь Яраслаў Святаполкавіч зрабіў ўдалы паход на яцвягаў і перамог іх. Пасля гэтага паходу на высокім беразе Нёмана быў пабудаваны горад Гародня (Гродна). У XIII стагоддзі ён з'яўляўся крайнім фарпостам усход-



неславянскай каланізацыі на зямлі яцвягаў. Зямля яцвягаў стала ўваходзіць у сферу палітычнага і культурнага ўплыву Русі, хаця яцвягі знаходзіліся пад кіраўніцтвам сваіх князёў. Славянскія плямёны, асабліва дрыгавічы, паступова пачалі за-

(Заканчэнне на 5-й стар.)

**НА ЗДЫМКАХ:** кароль польскі С. Баторы, які жыў у Гродне, часта паляваў на яцвягаў і страляў бедных дзікуноў, як зуброў ці мядзведзяў. У Белавежскай пушчы, у кірунку Гродна, ёсць невялікае ўзвышша, якое і сёння называецца "Батаровай гарой", на якім часта з лоўчымі адпачываў пасля ловаў Баторы;

малады касец з вёскі Яцвезь Васілевіцкага сельсавета Гродзенскага раёна Эдвард КЕУЛЯК, які сваім вонкавым выгледам і прозвішчам, можна лічыць, нагадвае нам былых яцвягаў (такіх прозвішчаў у вёсцы Яцвезь Гродзенскага раёна больш паловы).



Слонімам, Ваўкавыскам, Турыйскам, Зэльвай, Лідай і Навагрудкам. Паняцце Чорная Русь у тых часы значылася на картах краіны з XV стагоддзя. Назва Чорная Русь тлумачыцца тым, што на яе тэрыторыі трымалася найдаўжэй "паганства" (язычніцтва). На яе тэрыторыі мноства розных язычніцкіх (паганскіх) камянішчаў. Яцвягі разам са старажытнымі прусаўмі, уласнымі літоўцамі, жмудзінамі і летамі ўваходзілі ў склад літоўска-ла-

# АБАРОНЕНАСЦЬ БЕЛАРУСКАГА РУБЛЯ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

часта ў Беларусі "ўсплывае" падробная расійская валюта. Летаць быў вялікі прыток фальшывых расійскіх грошай, па звестках расійскіх органаў правапарадку, было выраблена каля 50 тысяч фальшывых банкнот, і натуральна, што была зроблена спроба рэалізаваць іх частку на тэрыторыі Беларусі. Сёння ў свеце існуе пэўны пералік спосабаў абароны грашовых купюр. Як правіла, яны разбіваюцца на некалькі груп, якія прымяняюцца ў залежнасці ад наміналу банкнот. Няма сэнсу ставіць абарону высокага ўзроўню на купюры дробнай вартасці, бо яна будзе вышэйшая за кошт саміх грошай.

Да ліку найбольш абароненых ад падробкі валют можна аднесці нямецкія маркі. Вельмі высока спецыялісты ацэньваюць узровень абароны беларускай валюты. На аічных купюрах, як і на DMR, ёсць вадзяны знак і абаронная ніць, усе адлюстраванні, што маюцца на грашовым білеце (як на DMR, так і на беларускіх купюрах буйной вартасці) выкананы спосабам глыбокага друку. І на нямецкіх, і на нашых купюрах ёсць мікратэкст, а таксама сумешчаны малюнак, калі адно адлюстраванне па частках нанесена на розныя бакі купюры, і толькі на прасвет можна ўбачыць адзінае цэлае. У нямецкіх купюрах ёсць некаторыя ступені абароны, якіх беларуская валюта пазбаўлена, напрыклад, так званы кіп-эфект — скрытае адлюстраванне, калі ў коспадаючым святле працягваецца тэкст "100 DM". Дарэчы, гэты від абароны маюць і расійскія грошы. Але і ў беларускай валюты на адну ступень абароны больш, чым у дойчмарках: тут ёсць скрытае адлюстраванне вартасці купюры, якое высвечваецца толькі пры разглядзе на спецапаратуры, а ў стотысячнай купюры ёсць спецыяльная паласа з жамчужным

пакрыццём. Цікава, што ў беларускіх банкнотах стотысячнай вартасці прадугледжана своеасабліва абарона ад ксеракапіравання — атрымаць іх больш-менш прыстойную каляровую копію практычна немагчыма.

Добрым сродкам абароны лічыцца люмінесцэнцыйны банкнот ва ультрафіялетавых промянях. У дойчмарках чырвоным, сінім і жоўтым колерам свецяцца нябачныя валокны, серыйны нумар і розныя адлюстраванні. Такая ж абарона маецца і ў беларускіх грашах, там пад уздзеяннем ультрафіялетавага апраменьвання люмінесцыруюць асноўнае адлюстраванне, жоўтае поле арнаментальнай паласы і пункцірам — абаронная ніць. Акрамя вышэйпералічанага для абароны валют выкарыстоўваюцца фарбы з ферамангетыкамі, якія даюць адпаведны сігнал у дэтэктары валют і такі сродак узмоцненай абароны, як кінеграма.

Спроб прамысловага вырабу беларускіх грошай пакуль не было, за мінулы год выяўлена каля 50 фальшывых банкнот. Як правіла, гэта падробкі вельмі нізкай якасці, вырабленыя на памнажальна-капіравальнай тэхніцы і расфарбаваныя ад рукі каляровымі алоўкамі. Часцей за ўсё падрабляюць купюры 20 тысяч рублёў, аднак іх нескладана выявіць і без спецыяльнай апаратуры. Іншымі словамі, якасна падрабіць беларускія грошы ва ўмовах Беларусі практычна немагчыма, як і ўявіць сабе, што такое жаданне сёння можа ўзнікнуць у каго-небудзь за яе межамі...

Узмацненне актыўнасці ў вырабе фальшывых грошай асабліва востра адчуваецца ў перыяды эканамічнай нестабільнасці, у перыяды рэформ ці дэвальвацыі, калі мяняецца аб'ём грашовай масы і банкі пачынаюць ліквідоўваць старыя купюры. У такі час фальшывамакетчыкі пачынаюць актыўна выкідаць на рынак буйныя партыі фальшывых банкнот.

Аднак і ў спакойны час падробленыя грошы сустракаюцца даволі часта. Напрыклад, "Знешэканкомбанк" на працягу квартала канфіскаваў 20 і больш фальшывых банкнот рознай вартасці. А паколькі гэта не адзіны банк, які працуе з валютай, то за дзень дырэктару Дэпартаменту па рабоце з каштоўнасцямі Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь Уладзіміру Сянько даводзіцца падпісваць да разгляду да пяці актаў ліквідацыі фальшывых купюр розных наміналаў і розных дзяржаў. Дарэчы, асноўная колькасць фальшывых грошай збіваецца не столькі праз абменныя пункты, колькі з рук ці на рынках. Апошнім часам з'явілася новая праблема. Як заявіў на брыфінгу ў Міністэрстве ўнутраных спраў Расіі часова выконваючы абавязкі начальніка Галоўнага ўпраўлення па барацьбе з арганізаванай злачыннасцю генерал Аляксандр Мардовец, "на рынку каштоўных папер складаецца выбухованебяспечная крымінагенная сітуацыя, што нясе сур'ёзную пагрозу эканамічнай бяспецы Расіі. І звязана гэтая сітуацыя з распаўсюджваннем фальшывых вэксяляў". У Беларусі пакуль яшчэ не было ніводнага выпадку махлярства з фальшывымі вэксялямі, тым не менш, з гэтай прычыны ёсць толькі адна парада: калі вы не ведаеце, што гэта за вэксяль, як ён павінен выглядаць і быць абаронены, лепш з ім не звязвацца, нават калі ён вельмі прыгожа намалеваны.

Сёння Дэпартамент па працы з каштоўнасцямі Нацыянальнага банка супрацоўнічае з Дзяржаўным экспертна-кріміналістычным інстытутам МУС Рэспублікі Беларусь, Навукова-даследчым інстытутам судовай экспертызы Міністэрства юстыцыі, прадстаўніцтвам Інтэрпола ў Беларусі, а таксама буйнымі міжнароднымі цэнтрамі, якія маюць ліцэнзію на выпуск спецыяльных каталогаў. З імі заключаны дагаворы, згодна з якімі яны пастаўляюць цэлыя серыі

спецыяльных альбомаў і дакументаў, а потым на працягу некалькіх гадоў дасылаюць для папаўнення каталогаў усю інфармацыю з апісаннем новых узораў грашовых білетаў, а таксама падробак, якія выяўляюцца па каналах Інтэрпола.

Акрамя гэтага ў Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь наладжаны адносіны з 34 банкамі СНД і свету, уключаючы Кітай і Чылі. Гэтыя банкі высылаюць сюды ўзоры валют — банкнот і манет іх краін, якія знаходзяцца ў абарачэнні, іх апісанне і характарыстыкі, інфармацыю аб тым, калі тыя ці іншыя банкноты былі ўведзены ў абарачэнне ці зняты з яго. На яе падставе фарміруецца свая база даных, якая потым распаўсюджваецца на ўсю банкаўскую сістэму Беларусі. Узровень грашовай масы, што павялічыўся за апошнія гады, выклікаў значнае павелічэнне аб'ёмаў работы, што ў сваю чаргу выклікала неабходнасць перааснашчэння Нацыянальнага банка новай хуткадзеючай тэхнікай з вялікімі дазвольнымі здольнасцямі. Набыты і працуюць магутныя камбайны настольнага і падлогавага тыпу для падліку і апрацоўкі грашовай наяўнасці фірм "Дэ ла рю", "GD". Гэтыя апараты многацыклічныя і пры апрацоўцы банкнот вырашаюць адначасова шэраг задач. Яны працуюць не толькі з беларускай валютай, але ў залежнасці ад праграмага забеспячэння могуць лічыць яшчэ і расійскія рублі, долары ЗША, дойчмаркі і фунты стэрлінгаў. Машына рашае шэраг дадатковых задач і па 10—12 прыкметах, што маюцца ў наяўнасці і занесены ў праграму, вызначае сапраўднасць пералічваемых банкнот. Акрамя таго, такія камбайны могуць распазнаваць фальшывыя купюры і нават, атрымаўшы пэўныя праграмы, самастойна знішчаць іх у on line цыкле.

Надаўна Нацыянальны банк атрымаў унікальную апаратуру айчынай, беларускай вытворчас-

ці. Па яго заказу на працягу года АА "Пеленг" пры аб'яднанні БелОМО стварыла апаратна-праграмны комплекс і мікраскоп MS-1 з вялікай дазвольнай здольнасцю. Ён можа ажыццяўляць 80-разовае павелічэнне, мае 4 градусацы, а апошня мадыфікацыя прадугледжвае павелічэнне ў 300 разоў. За кошт дазвольных здольнасцей дысплея павелічэння, што дазваляе разглядаць нават састаўныя паперы, на якой надрукавана банкнота. Аналагічнае абсталяванне маецца ў МУС і Інстытуце крміналістыкі і крміналогіі пры МУС Рэспублікі Беларусь. Распрацавана база даных, якая дазваляе ўносіць у памяць усю магутную інфармацыю аб падробцы долараў ЗША ўсіх наміналаў, а таксама іншых валют. У памяць занесена інфармацыя практычна аб усіх відах падробак, дзе, у якім годзе яны былі выраблены. На дысплеі з базы даных можна выклікаць лакальны ўчастак любой фальшывай банкноты, павялічыць яго, сфатаграфавать, перанесці на другі дысплей і параўнаць асобныя ўчасткі. Акрамя таго, апарат дазваляе разглядаць купюры ў адлюстраваным і праходзячым святле, а таксама інфрачырвоным і ультрафіялетавым асвятленні. Апарат ні ў чым не саступае нямецкай "Лейцы", але пры гэтым значна менш за яе ў памерах, ён ператварыўся з падлогавага ў настольны і сумясціў пры гэтым функцыі параўнання і наладжэння. Аналагічным абсталяваннем аснашчаны глаўкі Нацыянальнага банка, а цяпер праводзіцца абучэнне спецыялістаў для работы на іх.

Умовы нашага жыцця, якія хутка мяняюцца, вымагаюць удасканалення работы па абароне нацыянальнай валюты як навуковых лабараторый і інстытутаў, так і Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь.

Вераніка ЧАРКАСАВА.



НАМ ПІШУЦЬ

ВЕЧАРЫНА  
3 Л. ДРАНЬКО-МАЙСЮКОМ

Але ці быў у вас хоць міг адзін,  
Ахоплены павойным неспакоем,  
Калі жанчына, лепшая з жанчын,  
Гучала клавесіннаю струною...  
Леанід Дранько-Майсюк.



Ці:  
Жанчыну заўжды замяняе жанчына,  
Што можа не толькі кахаць — разумець!  
Жанчыну заўжды замяняе жанчына,  
І, значыць, гітарнае лісце павінна  
Вярнуцца на дрэва і зноў зелянець.

У верхшай пазта закладзена вялізная сіла, у іх музыка душы, яны змушаюць адчуваць, хвалявацца, перажываць, як падаею ўласнага жыцця.  
Леанід Дранько-Майсюк — гэта з'ява ў беларускай літаратуры. А сустрэча з Вільняй і суайчыніцамі — першая, упэўненая, не апошняя. Прысутныя на вечары-сустрэчы (вельмі кароткай) з таленавітым пазтам, чалавекам атрымалі асалоду і натхненне. Хвіліны цудоўнага. А пасля знаёмства з вершамі зборніка "Столменасць Парыжам" адкрываецца талент любві, яе светласць.  
"Без сілы любві няма паэзіі", — напісаў Леў Талстой А. Фету. Гэта сцвярджаюць радкі верша Л. Дранько-Майсюка:

Не праведнік, але яшчэ й не злодзея,  
Я — той, каму пашчасціла спазнаць:  
Жанчына адыходзіць, як стагоддзе,  
І я хачу стагоддзе затрымаць...

Леакадзія МІЛАШ.

г. Вільня.

НА ЗДЫМКУ: выступае паэт  
Л. ДРАНЬКО-МАЙСЮК.

...Ты, як малітва да Бога,  
Недашаптаная мной, —  
Чыстага снегу, знямога  
Над беларускай зімой!

Бачыць такое магчыма  
Хіба што ў райскім агні,  
Дзе не старэюць жанчыны  
І не канчаюцца дні...

(Заканчэнне.  
Пачатак на 3-й стар.)

сяляцка паўднёвую частку яцвяжскай зямлі.

Пазней, у XII стагоддзі, у яцвягаў паспяхова пачало развівацца земляробства, сталі распадацца радавыя саюзы, паявілася радавая знаць, якая зноў рабіла набегі на рускія і польскія землі. Яцвягі палілі гарады, сёлы, нішчылі пасевы, бралі здабычу і палонных, якіх затым ператваралі ў сваіх рабоў. У адказ на гэта валынскі князь Раман Мсціславіч уварваўся са сваім войскам у яцвяжскія землі і падверг іх страшэннаму спусташэнню. Нанёс смяртэльны ўдар яцвягам Даніла Галіцкі каля горада Бярэсце ў 1227 годзе. У гэтай бітве палегла многа яцвяжскіх князёў, іх землі былі заваяваны. Але ў 1242 годзе татарамангольскія полчышчы Батыя ўварваліся ў межы Галіцкага княства, а частка татар накіравалася на поўнач і авалодала Бярэццем (Брэстам) і Гародняй (Гроднам). Пасля гэтага яцвягі ўзвалі барацьбу з Галіцка-Валынскім княствам. Барацьба працягвалася доўгі час з пераменным поспехам.

У 1241 годзе літоўцы захапілі горад Гродна і пачалі аказваць палітычны ўплыў на яцвягаў. На захадзе наступалі на іх палякі. Страшэннае паражэнне яцвягам нанёс польскі князь Лешак Чорны пры ўпадзенні ракі Чорнай Ганчы ў Нёман (зараз Васілевіцкі сельсавет, Гродзен-

ска раён). У Белавежскай пушчы ў накірунку горада Гродна ёсць невялікае ўзвышша, вядомае пад назвай "Батаровай гары", дзе, як падае легенда, Баторы, які быў караём Польшчы, жывіў у Гродне, палываў на яцвягаў і страляў бедных дзікуноў-яцвягаў, як зуброў ці мядзведзяў. Бязлітасна знішчалі яцвягаў, з аднаго боку, рускія, з другога — князі літоўскія. З прозвішчам літоўскага князя Тройдэна звязана смутная дата — 1281 год, калі былі поўнасцю знішчаны яцвягі ў Белавежскай пушчы.

У канцы XIII стагоддзя яцвягі канчаткова згубілі сваю незалежнасць і поўнасцю падпалі пад уладу літоўскіх і часткова польскіх князёў. На землях іх пасяліліся іншыя народы, а памяць аб іх захавалася толькі ў назвах вёсак, у паданнях, сівых легендах. Яшчэ доўгі час у дрымучай, глухой Белавежскай пушчы і ў лясах Гродзеншчыны, у тым ліку Гродзенскага раёна, можна было чуць яцвяжскую мову. Асобныя словы з яе ўвайшлі ў склад беларускай мовы. На яцвяжскія землі сталі пранікаць пасяленцы з суседніх абласцей Русі, галоўным чынам дрыгавічы, часткова вальняне. Пад іх уплывам яцвягі паступова гублялі сваю этнічную самабытнасць і разам з усходнімі славянамі (дрыгавічамі і радзімічамі) увайшлі ў склад беларускага насельніцтва.

На тэрыторыі Гродзеншчыны памяць аб яцвягах захавалася ў

назвах такіх вёсак, як Рамейкі, Ядзешкі, Кумялы, Скіндэр, Іасвілы, Іацьвеж, Маношкі, Шураты, Калантае. Да сённяшняга часу захавалася шмат назваў вёсак, якія нагадваюць нам былых яцвягаў у раёнах Гродзенскай вобласці: Ятвезь (Яцвезь), вёска ў Субацкім сельсавета Ваўкавыскага раёна; Яцвезь, вёска ў Райцаўскім сельсавета Карэліцкага раёна; Яцвезь, вёска ў Свіслацкім сельсавета Свіслацкага раёна; Яцвек (засценак) у Нязбодзіцкім сельсавета Свіслацкага раёна; Яцвезь, вёска ў Вензавецкім сельсавета Дзятлаўскага раёна; вёска Яцвезь у Васілевіцкім сельсавета Гродзенскага раёна. Вёскі ў ваколіцах Зэльвы: Кандакі, Мадэйкі. Каля Ваўкавыска — Іясвезь, Рупейкі, Кукуці. А таксама былых яцвягаў нагадваюць нам і такія населеныя пункты: Лунна, Волпа, Котра і іншыя.

Аўтар вядомай кніжкі "Гісторыя Літоўскай дзяржавы з найстаражытнейшых часоў" (1889) П. Бранцаў адносна яцвягаў, якія жылі на тэрыторыі Гродзенскага раёна, піша: "І ў цяперашні час на ўсход ад Гродна, у ваколіцах мястэчка Скіндаль, жыве насельніцтва праваслаўнага веравызнання, размаўляе па-беларуску, але з нейкім асаблівым вымаўленнем. Яно адрозніваецца ад іншых беларусаў смуглым колерам твару, чорнымі валасамі і некаторымі асаблівасцямі звычаяў. Магчыма, што гэта і ёсць нашчадкі былых яцвягаў".

СВЯТА Ў РЫЗЕ

У Рызе, у доме, дзе месцяцца польскае, нямецкае, венгерскае, татарскае, якуцкае, украінскае і іншыя нацыянальныя культурныя таварыствы, у тым ліку і Латвійскае таварыства беларускай мовы "Сьвітанка", 29 сакавіка мясцовыя беларусы адзначалі 80-я ўгодкі абвясчэння незалежнай Беларускай Народнай Рэспублікі. На свята прыйшлі не толькі сябры "Сьвітанка", але і тыя, хто падтрымлівае нацыянальную беларускую ідэю, хто неабыхавы да незалежнасці Беларусі, да роднай мовы, нацыянальнай культуры і гісторыі. Свята пачалося з адкрыцця мастацкай выставы латвійскай суполкі аб'яднання мастакоў — беларусаў Балты "Маю гонар" у галерэі Асацыяцыі нацыянальных культурных таварыстваў Латвіі. Творчасць беларускай дыяспары прадставілі Васіль Малышчыц, Кацярына Вольская, Вячка Целеш, Ларыса Лойка, Тамара і Георгій Насенкі, Рыта Пранча, Андрэй Баутовіч, Ганна Зашчырынская, Мацей Чырыч, Юля Зяблоская ды Хведар Яцкевіч, якія выставілі на суд рыжан творы жывапісу, графікі, габелена і фларыстыкі. Тэматыка выставы была разнастайнай — партрэт, нацюрморт, але найбольш пейзажы Латвіі ды Беларусі. Пасля адкрыцця выставы ў канцэртнай зале, упрыгожанай кветкамі і беларускай нацыянальна-гістарычнай сімволікай, у магнітафонным запісе прагучала малітва "Магутны Божа", якая для беларусаў ужо стала гімнам і якая адкрыла ўрачыстую частку свята. Старшыня "Сьвітанка" Васіль Малышчыц прычытаў рэфэрат, прысвечаны юбілею БНР, які дапоўніў старшыня Латвійскага фонду беларускай культуры Алесь Карповіч. Былі зачытаны юбілейныя віншаванні, дасланыя латвійскім беларусам з Беларусі ад згуртавання беларусаў свету "Бацькаўшчына", а таксама ад беларускіх згуртаванняў і асоб Эстоніі, Англіі, Канады, ЗША і інш. Да свята была прымеркавана яшчэ адна падзея. Беларусы Рыгі павіншавалі сваіх латышскіх сяброў Мірдзу Абала з яе 75-годдзем і Ілгу Апіня з 70-годдзем. Даўні сябар беларусаў доктар філалогіі, старшыня латвійскай суполкі Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў, сябра рады "Сьвітанка" Мірдза Абала, аўтар артыкулаў і кнігі "Дружба вечнасці" пра латышска-беларускія ўзаемасувязі, перакладчыца на латышскую мову аповесці У. Караткевіча "Чазенія", аўтар латышка-беларускага і беларуска-латышкага слоўніка, які павінен хутка выйсці ў Рызе, заўсёды побач з беларусамі на ўсіх іх імпрэзах, канферэнцыях і сходах. Ілга Апіня не толькі шчыры сябар беларусаў, але і апантаная даследчыца і папулярызатар гісторыі і культуры беларусаў Латвіі. Доктар гістарычных навук, прафесар Латвійскага ўніверсітэта спадарыня Апіня сваімі публікацыямі ў перыёдыцы, кнігай "Беларусы ў

Латвіі", даследчымі матэрыяламі ў сумеснай з У. Волкавіч кнізе "Славяне ў Латвіі", якая сёлета выйшла ў Рызе, адкрыла латышам, расіянам і іншаму чытачу тую праўду пра гісторыю беларусаў, якая да гэтага часу прыпісвалася расіянам, палякам ды літоўцам. Сябар Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў І. Апіня была дэлегатка 2-га з'езда МАБ у Мінску, яна пастаянны ўдзельнік усіх сустрэч беларускай дыяспары ў Латвіі. Абедзвюм юбілярам на гэтай урачыстасці вучнямі Рыжскай беларускай школы, сябрамі "Сьвітанка" і Латвійскага фонду беларускай культуры былі ўручаны кветкі ды падарункі.

Пасля афіцыйнай часткі і віншаванняў свой настрой у залу ўнесла канцэртная праграма. Выступленне пачалося з самага малодшага пакалення латвійскіх беларусаў. Ансамбль "Вавёрачка" вучняў трэцяга і чацвёртага класаў Рыжскай беларускай школы пад кіраўніцтвам баяніста Сяргея Калеснікава і харэографа Наталлі Шыловіч адрознаваў зачараваў гледачоў як прыгожымі беларускімі строямі, так і цудоўнымі беларускімі танцамі "Бульба" ды "Крыжачок", парадаваў беларускімі песнямі. А пафасная песня Ганны Казловай "Жыве Беларусь!" у выкананні ансамбля ўнесла ў залу святочную ўрачыстасць дня. Моцныя пластычныя рухі і жэсты сучаснага танца з рокмузыкай у выкананні сёлённай выпускніцы Рыжскай нядзельнай школы Веранікі Фраловай не толькі захапілі залу, але і нагадалі ўсім, што ёсць у беларускай дыяспары цудоўная энергійная і таленавітая моладзь, якой можна ганарыцца. На змену моладзі праграму канцэрта працягвала старэйшае пакаленне. Сябра беларускага таварыства "Прамень" Таісія Бачкарова працягала верш-малітву "Магутны Божа" Наталлі Арсенневай, а таксама "Баладу пра Беларусь" Канстанцыі Буйло. Змянілі яе кампазітар і музыка Станіслаў Клімаў з Язэпам Цыргановічам, якія праспявалі папулярныя беларускія песні.

Завяршылася святкаванне застоллем з песнямі ды тостамі ў камінай зале. За доўгім святочным сталом сядзелі беларусы ўсёй Беларусі, бо былі тут прадстаўнікі ўсіх шасці абласцей яе, якіх лёс закінуў у Латвію. Гучалі тосты за беларусаў Міншчыны, Брэстчыны, Віцебшчыны, Гомельшчыны, Гродзеншчыны і Магілёўшчыны з выкананнем гэтых прадстаўнікаў песень свайго рэгіёна. Быў падняты таксама тост за "сёму" вобласць — Латвію, дзе мы ўсе зараз жывем. Падняла гэты тост латышка Ілга Апіня, пасля яе ўсе падхалілі латышскую песню "Пут вэйні", якая беларусам Латвіі стала такой ж знаёмай і блізкай, як і "Магутны Божа".

Вячка ЦЕЛЕШ.

г. Рыга.

ТРАГІЧНЫ ЛЁС БЫЛЫХ ЯЦВЯГАЎ



Да вышэйпададзенага матэрыялу, лічу, дарэчы прывесці выдатны верш аб яцвягах вядомага паэта **МІКОЛЫ ПРАКАПОВІЧА** "Яцвягі".

ЯЦВЯГІ

Як абвал, як рака ў паводку,  
Берагам — не стрымаць,  
Толькі пошчак, няўцяямны водгук,  
Праляцелі — і ўжо няма.

На пушчанскіх сівых тарпанах  
З дзікім гіканнем — напраткі.  
Нечаканасцю і падманам  
Бралі замкі і гарадкі.

Ды сціскае кальцо аблога —  
І з балот, і з балтыйскіх дзюно.

Зноў над капішчамі Сварога  
Страшны меч свой  
узняў Пярун.

Не падлічвае Зніч ахвяры —  
Абрываецца знічкай род.  
У адчайныя нашы твары  
Углядаецца змрочны гот.

Ні багоў, ні зямлі, ні мовы,  
Дням наступным — дакор  
нямы.

Ды ў знікненні сваім  
суровым  
Вечна жыць засталіся мы.

Апанас ЦЫХУН.

НА ЗДЫМКУ: Чорная Ганча.  
Разліў.

XII З'ЕЗД САЮЗА  
ПІСЬМЕННІКАЎ БЕЛАРУСІ

# ЗАХАВАЦЬ ЧАЛАВЕЧАЕ Ў ЧАЛАВЕКУ

У канцы красавіка адбыўся XII з'езд Саюза пісьменнікаў Беларусі. Присутнічала 330 чалавек з 498 членаў СП — прафесійных празаікаў, паэтаў, драматургаў, крытыкаў, літаратуразнаўцаў, публіцыстаў. Присутнічалі таксама афіцыйныя асобы: намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта І. Пашкевіч, старшыня Дзяржкамдруку М. Падгайны, намеснік міністра адукацыі А. Слупка, міністр культуры А. Сасноўскі, ад Саюза кампазітараў — І. Лучанок, ад пісьменнікаў Расіі — Васіль Бялоў, Уладзімір Бандарэнка, Ігар Ляпін.

З дакладам выступіў Васіль Зуёнак — старшыня рады СП Беларусі. Ён спыніўся на асноўных момантах развіцця сучаснай беларускай літаратуры, акрэсліў мэты і задачы, якія стаяць перад пісьменнікамі ў наш складаны сулярчлівы час. Самае галоўнае — захаваць нацыянальную самабытнасць, мову, памяць, даводзіць сваімі творамі беларускаму народу, што ён народ, пашыраць яго нацыянальную свядомасць, прапагандаваць творы таленавітых беларускіх пісьменнікаў, а тым самым і духоўны патэнцыял нацыі. Докладчык закрануў такія востранадзеныя праблемы, як улада і мастацкая творчасць, існаванне беларускамоўных школ, якіх амаль не захавалася на Беларусі, падтрымка выдання беларускамоўных газет і часопісаў, кніг з боку дзяржавы, перакладчыцкую дзейнасць, бо сусветную літаратуру нашы дзеці павінны чытаць на беларускай мове. Неабходна пашыраць прапаганду беларускай літаратуры, але ў СП ніякіх сродкаў на творчыя камандзіроўкі пісьменнікаў няма. В. Зуёнак падрабязна расказаў пра сітуацыю з Домам літаратара, які быў стрыжнем працы СП, дзе праходзілі многія мерапрыемствы: «круглыя сталы», прэзентацыі новых кніг, творчыя вечары пісьменнікаў, працавалі секцыі крытыкі, прозы, паэзіі, перакладу. Дом будаваўся на пісьменніцкіх сродкі, і нашы таленавітыя творцы працавалі тут больш 20 гадоў, пачынаючы ад старэйшых: Танка, Куляшова, Панчанкі, Адамовіча, Асіпенкі, Караткевіча — тых, каго ўжо няма, і тых, хто і сёння творча працуе. Разборнае функцыянальнае асноўнае Дома літаратара — гэта значыць, «Мы зьявіліся ў суд, праводзілі пікеты, але нам казалі: «Мы навадзем парадак». Мы ўсе лічым, аднак, што Дом літаратара павінен быць захаваны як цэнтр творчага жыцця пісьменніцкай арганізацыі і наогул творчай інтэлігенцыі».

В. Зуёнак адзначыў вялікія поспехі такіх пісьменнікаў, як В. Быкаў, С. Грахоўскі, І. Шамякін, Я. Брыль, І. Навуменка, Н. Гіле-

віч, Р. Барадулін, Г. Бураўкін, Г. Марчук, С. Законнікаў, М. Мятліцкі, В. Іпатава, В. Коўтун, Р. Баравікова, Я. Сіпакоў, С. Алексіевіч, А. Разанаў, А. Жук, В. Казько, А. Кудравец, Л. Дранько-Майсюк, А. Федарэнка, іншых, а таксама многіх маладых аўтараў, якія групуюцца вакол часопісаў «Маладосць», «Першацвет», гаварыў пра творчыя кантакты і ўзаемазвязі, га-тоўнасць беларускіх творцаў супрацоўнічаць з міжнароднымі творчымі саюзамі. Кнігі нашых пісьменнікаў перакладаюцца і выдаюцца на многіх мовах свету.

У дакладзе былі закрануты таксама многія іншыя балючыя, надзеныя праблемы жыцця пісьменніцкай арганізацыі, розныя побытавыя праблемы, сітуацыя з Домам творчасці «Іслач», які прыйшоў у заняпад з-за адсутнасці сродкаў, былі ўнесены прапановы аб некаторых зменах статута, асабліва ў адносінах з Літфондам. В. Зуёнак закрануў таксама многія грамадскія праблемы, сітуацыю на Беларусі, сацыяльную неабароненасць творцаў, кнігі якіх гадамі не выдаюцца, а ганарары такія мізэрныя, што пра іх не выпадае гаварыць: гэта проста абраза, а не аплата цяжкай пісьменніцкай працы. І ўсё ж, нягледзячы на ўсе гэтыя цяжкасці, неспрыяльныя абставіны на Беларусі для беларусаў, кожны мастак слова жыве і творыць малітву за захаванне чалавечага ў чалавеку.

У абмеркаванні даклада выступіла каля 20 чалавек. Асабліва змястоўнымі, балючымі былі выступленні Н. Гілевіча, Г. Бураўкіна, В. Іпатава, Г. Далідовіча, В. Яраца, Д. Біцэль-Загнетавай, У. Дамашэвіча, А. Каско і іншых, якія гаварылі пра ўдушэнне беларускай мовы, аб сацыяльным і нацыянальным разрыве беларускага народа, духоўным спусташэнні, крываваму грамадству, якое павіна быць аб'яднана нацыянальнай ідэяй, аб татальнай асіміляцыі. У духу 30-х гадоў абрушваюцца праклёны на недабрых беларускіх «нацдэмаў». Але каму гаварыць пра гэта?

Востра стаяла пытанне аб захаванні творчага Саюза, немагчымасці дапусціць раскол сярод пісьменнікаў.

Выступілі прадстаўнікі рэгіянальных пісьменніцкіх арганізацый: Д. Біцэль-Загнетава (Гродна), А. Каско (Брэст), В. Ярац (Гомель), Я. Клімуць (Магілёў), якія гаварылі аб праблемах пісьменнікаў, што жывуць на перыферыі рэспублікі.

З'езд абраў новае праўленне СП. Старшынёй СП абраны вядомы паэт У. Някляеў.

## ТВОРЧАСЦЬ МАЛАДЫХ



Прыемная неспадзеўка чакае ўсіх, хто ў гэтыя веснавыя дні завітае на «Вольную сцэну». Тут, у галерэі сучаснага мастацтва «АВ», адкрылася выстава будучых мастакоў тэатра. На ёй можна пабачыць макеты да тэатральных спектакляў, эскізы дэкарацый і тэатральных касцомаў, а таксама жывапісныя і графічныя творы. Усё гэта вучэбныя работы студэнтаў IV курса Беларускай акадэміі мастацтваў — Вольгі Васіленак, Дар'і Волкавай, Андрэя Меранкова, Ганны Мятліцкай, Алесі Снапок і Віталія Трафімава.

«Майстэрня № 305» — так назвалі яны сваю выставу. Менавіта ў гэтай майстэрні маладыя мастакі спасцігаюць таямніцы тэатральна-дэкарацыйнага жывапісу пад кіраўніцтвам вядомага майстра сцэнічнага мастацтва Барыса Герлавана. Некаторыя з іх ужо маюць вопыт працы на сцэне ў тэатрах. Напрыклад, у творчым набытку Ганны Мятліцкай — спектакль Магілёўскага драматычнага тэатра «Кватэра дажджу». Андрэй Меранкоў здзейсніў пастаноўку «Трызненне ўдваіх» Іанэска ў Маладзёжным тэатры. Найбольшай творчай актыўнасцю сярод аднакурснікаў вылучаецца Віталій Трафімаў. Ён аформіў шэраг спектакляў у Брэсцкім ялечным тэатры, стала ўдзельнічае ў рэспубліканскіх і міжнародных выставах, мае і першую персанальную, якая адбылася ў гэтым годзе ў галерэі «Шоста лінія».

Вельмі дарэчы, што экспазіцыя вучэбных прац студэнтаў месціцца непасрэдна ў тэатры, дзе можна пабачыць, як працуе мастак, уявіць сабе ягоную ролю ў стварэнні такога ці іншага спектакля. Аматыры тэатра, якія будуць глядзець на «Вольнай сцэне» «Рычарда III», змогуць параўнаць розныя падыходы мастакоў да вырашэння адной і той жа задачы. Сваё бачанне, свой вобраз шэкспіраўскага «Рычарда III» паказвае на выставе студэнтка Алеся Снапок.

Незвычайным было адкрыццё гэтай выставы. Тэатральная дзея, якую прыдумалі арганізатары, сімвалізавала «нараджэнне» мастакоў. Яны з'яўляліся перад присутнымі з вялізнага 30-метровага льянога скруткі, які раскручваў дырэктар галерэі Андрэй Вераб'еў і мастацтвазнаўца Іна Рэўт. Адзін за адным, як з яйка птушаня, вылузваліся персанажы гэтага своеасаблівага хэпінінгу. Кожны з іх з'яўляўся на свет у сцэнічным касцюме і з сваёй арыгінальнай рэплікай. Наогул, ва ўсім адчувалася, што святая ладзья маладыя. Педагогі, якія прысутнічалі на гэтай імпрэзе — Барыс Герлаван, Віталій Герасімаў, Аляксей Марачкін, — як мне падалося, былі проста ўсцешаны вынаходлівасцю сваіх вучняў. Дарэчы, кожным разам падчас урачыстасцяў з нагоды адкрыцця той ці іншай выставы ў галерэі сучаснага мастацтва «АВ» пануе фантазія, эксперымент і вольны дух.

Ірына ЛЯКСЕВА.

## З МІНУЛАГА

# ПОШТА НА МАГІЛЁЎШЧЫНЕ

Гісторыя пошты на Магілёўшчыне каранямі ідзе ў сівую даўніну. Сабраны асобныя звесткі, ёсць некаторыя даныя, але цэльнага расказа, пэўнай карціны пакуль няма.

У студзені 1667 года ў мястэчку Андрусава (цяпер Смаленская вобласць) было заключана перамір'е паміж Расіяй і Польшчай. Па адным з пунктаў дзяржаўнага дагавора вырашана было заснаваць рух пошты паміж дзяржавамі. Пошта гэтая, названая Віленскай, была заснавана 14 снежня 1667 года. Яна ішла ад Масквы праз Смаленск да мястэчка Мінгавічы ў Смаленскім ваяводстве праз польскую мяжу ля мястэчка Кадзін Мсціслаўскага ваяводства і далей на Мінск і Вільню праз Магілёў. Гэта пошта «на всякую неделю путь свой шествуя, всякие листы и ответы, государские буде будет, так и торговые» абавязана была перавозіць безупынна за пэўную плату. Працавала гэтая пошта не вельмі рытмічна і нядоўга. Таму ўжо ў 1685 годзе быў заключаны новы дагавор аб пошце паміж Пасольскім прыказам у Расіі ў асобе Андрэя Вініуса і Генеральным паштмайстрам Вялікага Княства Літоўскага Рэйнгольдам Бісінгам. Па новым пагадненні, пошта ад прускай граніцы праз Вільню, Мінск, Магілёў і Кадзін дастаўлялася ў Маскву, праходзячы ў сярэдзі Вільню, раніцай у нядзелю — Мінск, у аўторак — Магілёў і ў сярэдзі была ў Кадзіне. Выраз «праходзячы» не азначае, што пошта «прайшла» праз горад і толькі. У Магілёве ў той час існаваў паштовы двор, меліся паштовыя павозкі, іншае тагачаснае паштовае абсталяванне і, зразумела, паштовыя служачыя.

У час руска-шведскай вайны 1700—1721 гадоў па ўказу цара Пятра I у Беларусь будаваліся новыя паштовыя дарогі і станцыі. Рэфармы Пятра I закранулі і пошту. Цару патрэбна была надзейная і трывалая сувязь, важныя былі весткі з Беларусі. Для гэтага хутка будаваліся, паляпшаліся паштовыя дарогі і станцыяныя дамы. У снежні 1707 года прайшла першая пошта па пабудаваным капітанам Г. Зезявітавым «со солдаты» тракце з Барысава ў Быхаў праз Капысь і Магілёў. Да канца 1708 года паштовыя тракты злучылі праз Магілёў, Быхаў і Капысь — Віцебск з Чарнігавам і Кіевам. У 1711 годзе на паштовых трактах Вялікія Лукі — Віцебск — Магілёў — Гомель, Магілёў — Бабруйск — Мінск на ўсіх паштовых станцыях салдаты, якія абслугоўвалі часовыя ваенныя пошты, былі заменены ямшчыкамі. Пошты сталі пастаяннымі, грамадзянскімі. Па паштовых дарогах Магілёўшчыны развіліся не толькі казёння і прыватныя пісьмы, але і газеты. Упершыню пачалі рассылаць газеты як рускія, так і замежныя па паштовым тракце Санкт-Пецярбург — Пскоў — Магілёў. У «Санкт-Петербургских ведомостях» ад 16 снежня 1772 года была надрукавана аб'ява,

што ў Магілёве на 1773 год газета будзе каштаваць 6 рублёў.

Усё сказанае вышэй не азначае, што раней на Магілёўшчыне не было ні паштовых трактаў, ні самой пошты. У пачатку XVIII стагоддзя ў Вялікім Княстве Літоўскім было тры галоўныя паштовыя тракты, ад якіх у розныя канцы ішло мноства паштовых дарог другога разраду. Цэнтрам усіх гэтых трактаў была Вільня. У 1717 годзе варшаўскі сейм зацвердзіў расклад паштовых трактаў. Адзін з іх ішоў «на Biala Rusz przez Minsk i Mohylow do granic moskiewskich». Прычым сейм зацвердзіў паштовыя правілы вельмі цяжка. Восць, напрыклад, на канверце пісьма 1729 года, накіраванага «Шляхетнаму магістрату горада Магілёва», прастаўлены ад рукі такі надпіс: «Дайшло 7 верасня 1729 года». Такія ж адзнакі ад рукі сустракаюцца на многіх пісьмах. У далейшым, у пачатку XIX стагоддзя (30—40 гады), ва ўсіх буйных гарадах пачаў прымяняцца аднолькавы штэмпель з надпісам «Атрымана» і месцам для даты для запісу ад рукі. Прымяняўся такі штэмпель і Магілёўскім паштамтам.

На дарогах Магілёўшчыны ў канцы 70-х гадоў XVIII стагоддзя з'явіліся новыя паштовыя станцыі. У «Почтовом дорожнике» за 1777 год паведамлялася, што ў беларускіх губернскіх гарадах (з 1772 года Магілёў у складзе Расіі) адкрыты паштамты (1776 год) і назначаны паштмайстры. Магілёўскім паштамтам кіраваў Міхайл Шэйба, Мсціслаўскім — Антон Фішар. У 1779 годзе беларускі губернатар і польскі намеснік атрымалі ўказанні аб заснаванні поштаў ад Санкт-Пецярбурга да Кіева праз Магілёўскую губерню. Тады ж было ўказана на неабходнасць рамонту старых будынкаў паштовых станцый і дарог у сувязі з прыездам у Беларусь царыцы і асоб царскай сям'і. Гэты ўказанні садзейнічалі хуткаму будаўніцтву новых паштовых станцый. На кожнай з іх належаў мець па адной фуры, зробленай накіштат каляскай, пакрытай фарбаванай парусінай з дзяржаўным гербам. У гэтай фуры павінна было змяшчацца 6 падарожнікаў, 3 пудоў іх паклажы і да 6 пудоў пошты. Такія фуры хадзілі раз у тыдзень па асноўных паштовых трактах Магілёўшчыны. Але яны не падабаліся пасажырам з-за вялікай

(Заканчэнне на 8-й стар.)



У час работы з'езда.



Фота Віктара СТАВЕРА

## УСПАМІНАЙМА ПРА ІХ!

## ПАНФІЛАЎКА

Іх было тры паэтыкі — адной паэтычнай вясны і рознага, зусім непадобнага, дзявочага характава...

Наталлю Вішнеўскую — яна пасля вайны жыла і памерла ў Ленінградзе — я ніколі не бачыла і вершаў яе не ведаю... Яўгенія Пфляўмбаўм, жонка Максіма Лужаніна, вершы свае — у сталым узросце ўжо — толькі па ёй адной вядомай прычыне ніколі не аддавала ў друку (амаль нечуваны у гісторыі літаратуры выпадак!). І толькі ў глыбокай старасці раптам (!) абазвалася на старонках "ЛіМа"... Вершы яе не проста здзівілі — яны ўразілі, яны ўзрушылі сэрцы. Сваім непадобным ні на кога гучаннем, сваёй непадобнай ні на чью вышынёй і глыбінёй таленту.

...Незабыўныя нашы Каралішчавічы ў самыя нават стыльныя восеньскія дні грэлі некалі ўсіх, і найбольш беспрытульных сваіх служак музам...

У Каралішчавічах упершыню мы стралялі і зблізіліся і з Зінаідой Бандарынай.

...За кволай, вузенькай, як у дзяўчынкі-падлетка, Зінінай спіной стаяла гераічнае (зусім нядаўняе па тым часе) мінулае. Яна была панфілаўкай.

Хто сёння, без іранічнага ўсмеху, прыняў бы гэта ўсур'ёз?

Хто сёння памятае: "Ззаду Масква... Адступаць далей няма куды!"

(Там увосень 41-га ўпершыню быў прадаўлены хрыбетнік нямецкай навалі).

Дык вось: сярод тых непахісных нашых вояў, якія не адступілі, зламалі жалезны фашысцкі напор, былі і маларослыя салдаты ў ахоўнага колеру гімнасцёрках і порахам прапахлых шыльках... І гэта быў не надуманы прыгожы міф пра добраахвотніцтва на той азвэрзай вайне — санітарна-аператар Зіну Бандарыну. Гэта была Праўда.

...Ну ды з праўдай у жыцці заўсёды не надта лічыліся. Не інакш было і ў жыцці лініна таратурным... Пасляваенным ужо. Ну і што, калі ты была там? Хіба адна ты там была? А дзе твае вершы пра гераічны пераможны сцягі савецкай арміі? Пра нязломны наступ і перамогу савецкай зброі?

Нічога гэтага сапраўды ў вершах Зінаіды Бандарынай не было. Ці амаль не было... У яе вершах, як і на пары яе паэтычнай вясны, трапятала каханне, спявалі неўміручыя салаўі, сціпла ўсмехаліся кволяны незабудкі і рамонкі...

Каго маглі задаволіць такія вершы?!

У Зіны Бандарынай не было, не мелася прабіўной сілы, як у іншых (і жанчын таксама...) Не было ўласнага жылога кут-

ка (яна наймала прыватны пакойчык). Не было надзейнае мужчынскае апоры, якая так заступае жанчыну ад усяго ў жыцці... У яе быў сыноч Косця. Але і ён гадаваўся ў Зініных бацькоў.

...У свой час яна атрымала грунтоўную, рознабаковую адукацыю. Дачка з сям'і настаўніка (Зінаіда Бандарына нарадзілася ў Гродне 11.X.1909 г.), яна пасля Мінскага педтэхнікума скончыла літаратурна-сцэнарны факультэт Інстытута кінематаграфіі ў Маскве. А пасля і аспірантуру пры Дзяржаўнай акадэміі мастацтваў у Ленінградзе... Яна настаўнічала яшчэ да вайны ў беларускай школе для перасяленцаў у Сібіры, працавала ў рэдакцыях газет, загадвала сцэнарным аддзелам у Віцебскім кінастудыі... І пасля вайны ўжо таксама часта мяняла работу: рэдакцыя газет і часопісаў ("Зорка", "Бярозка", "ЛіМ"), Беларускае радыё, Дом народнай творчасці, загадвала філіялам Музея Янкі Купалы ў Вязынцы...

Выходзілі ў Зінаіды Бандарынай кнігі прозы: аповесці "Дыпломная работа" і "Галіна Ильіна" (на рускай мове), аповесць "Шуміць тайга", кніжка аповяданняў для дзяцей "Лясныя госці"...

Вершы яе з'явіліся яшчэ ў 20-я гады: зборнікі "Веснаход" і "Вершы" (разам з Н. Вішнеўскай і Я. Пфляўмбаўм).

...Вершы свае Зіна Бандарына не ашчаджала, не спісвала імі гросбухі, што захоўваюцца і вытрымліваюць вякі... Зрэдку што друкавала, а найболей і найчасцей раздавала-даравала сябрам... Сябры ж, як вядома, дарункі таксама не надта ашчаджаюць... Не захавалася і ў мяне Зініных вершаў. Не знайду нідзе, не ведаю, куды дзелася і с в е т л а я, як захоплены паэтычны ўздых у прозе, аповесць яе "Ой, рана на Івана"... Пра дзіцячы і юнацкія гады Янкі Купалы. Захоўвалася нейкі час і таксама недзе знікла (бо не пільнуюся сваіх асабістых архіваў) Зініна пісьмо...

"Лена, каб ты ведала, як суха і як цёпла маім нагам у тваіх туфлях... Мае занясліся і пацяклі дашчэнтэ..." Пісьмо было адпраўлена з Каралішчавіч. Туды я купіла і паспала Зіне — нават і надта модныя па тым часе — на таўсцеразнай мікрапорцы туфлі на восеньскую слату і макрачу.

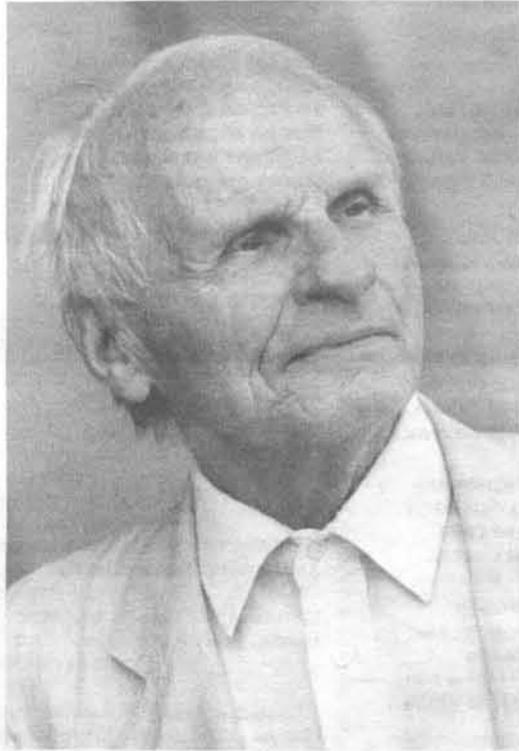
...Зіна Бандарына памерла ў красавіку 1959 года. Па дарозе з тых самых нашых Каралішчавіч... Адна, хворая, познім вечарам вярталася яна ў Мінск...

Такая засталася легенда.

Праўды нічога асабліва не дашукваўся...

Алена ВАСІЛЕВІЧ.

## КЛЯТВА ПЕРАД ТАСКАНАМ



Масей СЯДНЁЎ.

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

тыст, што дзеля нейкай там сваёй веры ён не стрыжэцца. Дык от і абстрыглі.

Але баптыст не хоча ў святы ісці і на працу. Як толькі субота ці якое іншае свята, яго трэба выганяць, выцягваць з бараку. На двары ўжо стаіць выстраіўшыся брыгада, гатовая пад канвоем пакінуць лагер, а баптыст і не думае выходзіць з бараку, станавіцца ў шэрагі той брыгады, і тады брыгадзір разам з сваімі "хлопцамі" тураць яго ў карак, б'юць, прымусова далучаюць да брыгады. Аднак калі брыгаду падводзяць да адчыненых ужо варот, баптыст, каб не апынуцца за варотамі, кладзецца на зямлю: ісці ў святы на працу — гэта для яго вялікі грэх.

Баптыста садзяць у карцэр, пераводзяць на штрафное харчаванне, пагражаюць яму абвінавачваннем у "контррэвалюцыйным сабатажы" — нішто не можа прымусяць яго ісці на працу ў святы. І што вы думаеце — баптыста пакінулі ў супакоі: дужы і сумленны, ён у буднія дні вырабляў норму за дваіх і спрыяў, не думаючы пра тое, выкананню плана па здабычы золата. Баптыст святкаваў сваю перамогу: на святы ён адзіны расквашаўся ў барак, у той час як "ягоная" брыгада ішла аддаваць сваю сілу ўсемагутнаму золату.

У барак, аднак, не шанцавала баптысту на суседзяў: з аднаго і з другога боку ў яго на нарах ляжалі ўгалоўнікі-рэзцыдывісты і ўсялякі кпілі з яго, перашкаджалі маліцца. Калі перад сном на каленях ён пачынаў маліцца, нахабнікі скубілі яго за бараду, калі тая была яшчэ неадцятай.

Зняволеныя, як рэдка калі, арганізаваўшыся, заступіліся за баптыста: вытурнылі ўрку, што месціўся вобак мяне, і на ягонае месца паклалі баптыста. Баптыст стаў маім суседам. Але выйграў ён не шмат: як і ўсе, я ляўся, а такой брыдкасці баптыст не мог зносіць. І баптыст пачаў мяне ўсведамляць. Лаянка, казаў ён, — гэта грэх, а грэх аддзяляе чалавека ад Бога. Стаўляе яго па-за Богам. Грэх найперш калечыць, забівае ў чалавеку дух, а потым штурхае чалавека на рознае злачынства. Грэх — гэта выклік Богу, выклік Ягонай Волі, непадпарадкаванне Яму. Чалавек схільны да грахоўнасці, і Бог, ведаючы гэта, хоча запабегчы гэтай грахоўнасці. У імя чаго? У імя выратавання чалавека. Але на шляху выратавання перашкодай стаіць наш грэх. Грэх — гэта джала смерці. Грэх у супрацоўніцтве з смерцямі. Ты ўсведамляеш гэта? — пытаецца ў мяне баптыст. Я маўчу. Тады ён нечакана: колькі нас тут, у барак? Семдзесят чалавек, га? Вось жа зажмур вочы і на якую часіну прыслухайся — што ты пачуеш? Не што іншае, як несцыханую, густую лаянку. І раніцай, калі мы паспешліва збіраемся на працу, і ўвечары, прыйшоўшы з працы, мы выказваем сябе з дапамогай лаянкі. Лаянка стала ў нас тым сродкам, пры дапамозе якога мы выказваем свае, нат самыя інтымныя пачуцці. Лаянка стала нашай мовай. Падмяніла мову. Вось твой сябра, вядомы беларускі пісьменнік, інтэлі-

гентны чалавек, а паслухаеш яго — перасыпае амаль кожнае слова лаянкай. Або і ты... Чаму ты лаешся, паганіш сваю душу? Хочаш быць такім, як яны? Хочаш змяшацца з імі, каб яны палічылі цябе сваім? Каб табе было лягчэй з імі абыходзіцца? Або хочаш апраўдацца: маўляў, цяжкія ўмовы змушаюць. Не, братка, бяры віну на сябе! Страшна не зняволенне, не турма, а страшна абязлюдзіць сябе, страціць воблік чалавека, паддацца Сатане, гэтаму князю цемры.

Я, канешне, пагаджаўся з баптыстам, але ўсё тое, што ён гаварыў, я ўспрымаў, так бы мовіць, разумова, яно не адкладвалася дзесьці глыбей, заставалася на паверхні свядомасці. Дзівіўся начытанасці баптыста, якога, дарэчы, украінскае НКВД напачатку абвінавачвала ў трацкізме: падчас арышту ў яго на кватэры знайшлі вокладку кнігі Троцкага "Урокі Окцябры" ("уроки" тыя скуруў брат баптыста), і "трацкізм" адпаў, баптысту прышылі "групавую контррэвалюцыю": на баптысцкім "зборышчы" ў сябе дома, маўляў, пад выглядам тлумачэння Бібліі крытыкаваў мерапрыемствы савецкай улады...

Бег час, і нашу "камандзіроўку" (гэтак называліся на Калыме прыіскі) закрылі: каціроўшчыкі знайшлі, што золата на ёй больш няма, вычарпана і трэба перабірацца на новую "камандзіроўку". На новую камандзіроўку кіравалі мацнейшых. Слабакоў, "дахадзг", у тым ліку і мяне, перакінулі на лесанарыхтоўкі. Трапіў у гэтую катэгорыю і баптыст — начальства хацела збавіцца ад яго.

І гэтак мы на лесанарыхтоўцы. Наша тэхніка — піла і тапор. Жывём у якуцкай юрце. Была зіма. Дні кароткія. Мароз — лінеш высокая ўгору кубак вады, яна падае долу ільдом. Баптыст прапанаваў мне працаваць з ім напару. Казаў, у мяне лёгкая рука, і мяне не трэба цягаць на піле. Паводле веку, баптыст мог бы быць маім бацькам і можа дзеля гэтага шкадаваў мяне: падстаўляў сваё плячо пад камель, калі ў канцы дня трэба было зносіць нарыхтаваныя намі матэрыялы ў штабель; уставаў рана, каб натачыць пілу, зрабіць разводку, давесці яе да стану як найлепшага, каб яна хадзіла як найлягчэй. Я чуў, як ён ціха, каб не ўзбудзіць мяне, вастрыў рашпіль з'едзенае зуб'е нашай пілы. А то падчас малітвы тым ці іншым рухам свае рукі неўпрыкмет кладзе на мяне, яшчэ соннага, тайныя знакі благаславення. Ягонае ўвага, дабрыва цяплілі, ачышчалі маё сэрца, здымалі з яго накіп непрагляднай будзёншчыны, змяншалася мая лаянка, хоць ейна аўтаматычнасць яшчэ не пакідала мяне: як што не так — і яна гатова да паслугаў. Баптыст прабаваў мне лаянку, рабіў выгляд, што не чуе — ніякага папроку і ўшчування. І я зазнаваў пачуццё с о р а м у.

Усё ішло сваім звычайным ходам. Праца ад цёмнага да цёмнага. Штодзённае, паднявольнае, шэрае існаванне. Аж нашу юрту напачала нязвыклае: не прыйшоў з працы чалавек, разгледзеліся, што ў брыгадзе не хапае аднаго чалавека. Кінуліся на пошукі. Была зорная ноч, і мы ўгледзелі на высокім сугробе чалавека, што сядзеў, нібы ў крэсле, апёршыся спіною на снежны завал. Мы аклікнулі яго на імя, але адказам была жудасная маўкліва: чалавек акалеў, адышоў. Не захцеў болей жыць. Адаў сябе ў абдымкі надзейнага служкі — мароза. Прынеслі ў юрту. На падлозе гарою ляжаў распёрты марозам пакутнік з струйкай ярка-чырвонай крыві на барадзе.

Наша юрта ўжо ніколі не будзе такой, якой яна была дасюль.

Гэтак здарылася: без напарніка, аднаму, мне трэба было трапваць з лесасекі нарыхтаваны намі матэрыялы. З вялікімі цяжкасцямі я ўсклаваў на адмысловыя сані бярвенне, але з імі, надта даўгімі, мне цяжка было выязджаць з гушчару на пратораную санную дарогу. Кіпеў. Нерваваўся. Лаяўся. Тузаў у злосці свайго каняку. Калі ўсё ж закончыў трапёку, выехаў на прарэзаную ў глыбокім снезе дарогу, знясілены дарэшты, я сеў на свой трэлер-сані. Аціх. Супакоіўся. Дзесьці ўнізе вызваліўся з сваіх зімовых аковаў Таскан, магутны, ламаў, крышыў лёд, гнаў тоўстыя, велічэзныя крыгі, сваім гулам запаўняў прастору. Высокія горы, што абступалі яго, адгукаліся доўгім, урачыстым рэхам. Я слухаў, і гэты велічны гул-гармонія спараджаў мір у маёй душы, я адчуў такое, чаго раней не было, — пакору. Ададанаць усяму існаму.

І міжволі я прысягаў Таскану: ніколі болей.

Масей СЯДНЁЎ.

1998. Глен Коў. ЗША.

## ПРЕМ'ЕРА



Беларускі акадэмічны драматычны тэатр імя Якуба Коласа ў Віцебску ажыццявіў прэм'еру спектакля "...Таму што люблю" па п'есе Алены Паповай "Дзень карабля".

НА ЗДЫМКУ: сцена са спектакля. На пярэднім плане (сядзіць) — народны артыст СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Фёдар ШМАКАЎ.

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БелТА.

### З ПАЭТЫЧНАГА СШЫТКА

\*\*\*

Невядома, беды зкуль,  
Што з кім раптам можа  
стацца. —  
Часам быць на валаску,  
За саломінку хапацца.

Ды не рвецца валасок —  
Павуцінкай з тых лясцоў,  
З тых палёў у родным краі —  
І саломінка трымае.

\*\*\*

Працягваем адзін другому  
рукі  
І мужна ў кругавой добра  
паруцы  
Трымаем кругавую абарону,  
Ідзе ў атаку зло.  
А час няроўны.

Ну як свае пазіцыі  
здадзім мы!  
На здзек сваіх нашчадкаў  
аддадзім мы!  
Няўжо свае вышыні не  
ўтрымаем!  
Падмогу ж мы ад продкаў  
сваіх маем.

#### КАВАЛЬСКАЕ ШЧАСЦЕ

Месяц з неба цікаваў,  
Заглядалі зоркі ў вочы,  
Як Паўлюк свой верш каваў,  
Гартаваў да позняй ночы.

Лені волю не даваў,  
Уяўленню даўшы волю,  
Колькі год Багрым каваў  
Сваё шчасце — жырандолю.

Будуць жыць за векам век,  
Як дагэтуль — веку болей  
Жырандоляй — добры верш,  
Добрым вершам — жырандоля.

\*\*\*

Я да радні прыеду летам  
І спаць на сене — папрашу.  
Адныя думкі ўжо аб гэтым  
Мне лечаць зёлкамі душу...

Падчас гаючыя не меней  
Ўспаміны лашчаць сэрца мне:  
Малы так рад я спаць на сене  
З братамі разам у гумне.

І ў хаце соладка мне спіцца  
На пахкім, свежым сенику.  
Таму так часта лета сніцца,  
Спраўляе баль зіма пакуль.

І, юнаку, мне так прыемна  
На сене спаць, бо сам касіў,  
Сушыў і часам гэта сена  
З балота ў рэзгінах насіў.

Няхай сабе я не Ясенін,  
Скажу па шчырасці, аднак,  
Што лепш яшчэ было

на сене —

З дзяўчынай мілай да відна...

...І на тым свеце родным  
людзям,  
Маім бацькам, братам маім  
Няхай зямелька мяккай будзе,  
Хай, як на сене, спіцца ім.

А я пакуль на свеце гэтым  
Лячу, як зёлкамі, душу,  
Што да радні прыеду летам  
І спаць на сене — папрашу.

Станіслаў ВАЛОДЗЬКА

#### ДАЎГАЎШЛСКАЙ «КУПАЛІНЦЫ»

Гожа сонца пеўчае  
Песняй заліваецца.  
Хай табе, "Купалінка",  
Так заўжды спяваецца.

І з Радзімай нітка  
Век не абрываецца,  
І ў барах радзімавых  
Песня адгукаецца,

Толькі ў слёзках радасці  
Вочанькі купаюцца,  
І кастры купальскія  
У сэрцах разгараюцца.

Хай заўжды "Купалінцы"  
Гожа так спяваецца,  
Быццам сонца роднае,  
Песняй заліваецца!

#### ЭЛЕГІЯ

У душы часамі ўскалыхнецца,  
Хвалямі паглядзіўшы па сэрцах,  
Цёплым успамінам захлісне  
Лівень той шчаслівень,  
нібы ў сне...

...Быццам навалічная навала  
Нас разліць вадою спрабавала  
У полі,  
Ды ніяк не разліла,  
Як рукамі, нас не развяла...

Лівень той чакана-нечаканы  
Перш чым, нібы ў Лету,  
у лета кане,  
І табе і мне не раз яшчэ —  
Скоціцца дажджынкамі  
з вачэй...

### ДЛЯ ТЫХ, ХТО ЛЮБІЦЬ ПЕСНЮ

## ОЙ, У ПОЛІ

Апрацоўка М. КОРСАКА

Ой, у полі, пры даліне, кучаравы дуб стаяў,  
Пад тым дубам зеляненькім хлопец з  
дзеўчынай гуляў. /2 разы

Дзяўчынанька маладая, прыгажуня кветачка,  
Паланіла ты хлапчыну, бэзавая кветачка. /2 разы

Ой, у полі, пры даліне, кучаравы дуб стаяў,  
Пад тым дубам зеляненькім дзеўку хлопец  
цалаваў. /2 разы

Вецер вее, вецер вее, ветачка калышацца.  
Ой, не вер, дзяўчына, хлопцу, пакуль  
не запішацца. /2 разы

#### БЕЛАРУСЫ Ў ПАРЫЖЫ

Як паведамліла "Магілёўская праўда", у Музеі Акадэміі мастацтваў Цэнтральнай Еўропы ў Парыжы адкрылася выстава работ мастакоў з розных краін свету. Трапілі сюды і беларусы, Нашу рэспубліку прадстаўляе магілёўскі мастак Валеры Юркоў. Парыжане змогуць убачыць пейзажы "Раніца", "Чырвоны куст", "Ноч", "Вёсачка", на якіх аўтар адлюстравіў маляўнічыя куткі Магілёўшчыны.

## ПОШТА НА МАГІЛЁЎШЧЫНЕ

(Заканчэнне.  
Пачатак на 6-й стар.)

колькасці багажу і непрыстасаванасці паштовых трактаў. Фуры праіснавалі да 1827 года і былі заменены дыліжансамі на тракце ад Пецярбурга да Кіева і далей да аўстрыйскай граніцы. Праходзіў гэты шлях праз Віцебск, Магілёў, Чарнігаў.

У першай палове XIX стагоддзя на тэрыторыі Беларусі будуюцца дарогі новага тыпу — шашы. Першая такая дарога з'явілася ў 40-х гадах мінулага стагоддзя. Яна звязала Маскву з Варшавой. Былі таксама пабудаваны новыя паштовыя тракты Брэст-Літоўск — Бабруйск, Бабруйск — Магілёў. З 1850 года паштовыя экіпажы з поштай і пасажырамі адпраўляліся з Санкт-Пецярбурга да Магілёва і Бабруйска. Адтуль пераязджалі на новую лінію шашы і ехалі да Брэст-Літоўска і далей да Варшавы.

Тады ж пачалося ўдасканальванне і некаторая рэарганізацыя паштовай службы. У сакавіку 1838 года на падставе зацверджанага 3 чэрвеня 1837 года "Указа аб земскай пошце Магілёўскай губерні" была створана земская пошта. Было складзена "подробное расписание пунктам избраным по удобности для перемены лошадей земской почты в каждом уезде с описанием расстояния всякого пункта от уездного города и взаимно один от другого". Пасля доўгіх перагавораў і працы такі расклад быў складзены з улікам яшчэ і коней у земскіх станах, колькасці коней у так званых гаспадароў — тых, хто за плату аддаваў земству коней для перавозкі пошты, а таксама "чтобы земская

почта безостановочно могла иметь всегда следование от места первой перемены лошадей далее по уезду".

"Пункты для перемены лошадей земской почты назначены по уездам — Могилевскому: первый от Могилева до м. Шклова — 32 версты, 2-й от м. Шклова до села Тубышки — 20 верст, 3-й от села Тубышки через м. Круглое в м. Тетерин — 20 верст и 4-й от м. Тетерин через м. Головчин до м. Княжиц — 3 версты, а из Княжиц в Могилев — 13 верст". У 1840 годзе ў беларускіх губернях быў пачаты (да канца ён так і не адбыўся) паштовы эксперимент: праект наладжвання "рассыльной пошты па паветах", мэтай якога было задаволіць у паштовых зносінах не столькі сельскае насельніц-

тва, якое не асабліва карысталася паштовымі паслугамі, колькі інтарэсы памешчыкаў, якія жылі ў адным павеце. Але аказалася, што ланы аднаго павета не вельмі жадаюць пісаць адзін другому пісьмы. За 1841 год па рассыльнай пошце ў Магілёўскай губерні было адпраўлена ўсяго адно пісьмо. Праект не быў прыняты. Пошта працавала добра і без гэтага праекта. У 1850 годзе ў Магілёўскай губерні было адпраўлена па пошце 136 мільёнаў рублёў і атрымана 204 мільёны рублёў. У канцы другой паловы XIX стагоддзя, калі ў Расіі з'явіліся паштовыя маркі і штэмпелі, пачаўся новы этап у развіцці пошты на Магілёўшчыне.

Леў КОЛАСАЎ.



Рэдактар  
Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:  
Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь;  
Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі;  
Беларускае таварыства па сувязях з суайчынікамі за рубяжом (таварыства «Радзіма»).



НАШ АДРАС:  
220005, Мінск, праспект  
Ф. Скарыны, 44.

Тэлефоны: 213-31-97,  
213-32-80, 213-30-15, 233-16-56,  
213-37-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў,  
матэрыялы якіх друкуюцца на старонках  
«Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета набрана, зьярстанна і адрэкавана ў друкарні  
«Беларускі Дом друку».  
(220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).  
Тыраж 3 000 экз. Індэкс 63854. Зак. 760.  
Падпісана да друку 11.05.1998 г. у 12.00.  
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.